

Resclosa i Canal de Can Guixà

Sant Quirze de Besora

Ubicació

Comarca: Osona
Lloc/Adreça: Damunt la llera del riu Ter
Emplaçament Al sud del pont de Sant Quirze i a sota del denominat "malpas" que queda a sota del balcó i passeig del Ter

Coordenades:

Classificació

Número de fitxa 08237 - 90
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Obra civil
Estil / època: Contemporani
Segle XIX
Estat de conservació Bo
Notes de conservació: Encara es manté en ús i funciona com a captació i conducció de les aigües de la central situada al recinte de la mateixa fàbrica de Can Guixà
Protecció Inexistent
Tipus de protecció: Inexistent
Número inventari Sí. IPA núm. 23787 (xemeneia fàbrica)
Generalitat i altres inventaris
Accés Fàcil
Ús actual: Productiu
Titularitat Privada
Titular: 08237A002090220000BS
Autoria de la fitxa Pere Cascante i Torrella
Data de registre de la fitxa: dt., 25/07/2023 - 01:03

Descripció

Es tracta d'una resclosa amb una forma corbada tendint a circular de més de 20 metres al costat dret i situada al sud del pont de Sant Quirze. Té una planta lleugerament corbada amb uns 20 metres pel costat dret i amb uns 2-3 metres d'alçada. Està construïda en pedra i revestida de ciment pòrtland. La longitud total és de 65 metres. La derivació del canal es situa a la riba esquerra del Ter per sota del denominat "malpas", avui passeig del Ter. El canal amb una longitud de poc més d'un quilòmetre té una alçada de 8 metres i discorre paral·lel al riu amb alguns trams cobert mitjançant túnels per sota de les cases a la zona de la pista poliesportiva i pel costat del camp de futbol. Més avall trobem una casa i comporta amb dos bagants que no s'utilitzen i al costat un safareig. Al costat del safareig hi ha un camí de pedra i més avall hi ha un altre pont, ambdós de maó ceràmic. Abans d'arribar a la fàbrica el canal té una comporta amb contrapès de ciment i ferro de l'empresa Thomas Sala accionada per volant i cadenes. La sortida del canal passa per sot els jardins i capella de la Mare de Déu de Montserrat i expulsa les aigües al Ter.

Història

Les primeres referències que tenim de la família Guixà són de 1813 quan apareix la figura de Josep Guixà i Tous, natural d'Igualada i amb antecedents de tradició tèxtil que es remunten des de l'any 1777 i que després de muntar una fàbrica a Manlleu el trobem instal·lat a Sant Quirze on al 1860 munta una fàbrica de cotó al capdavant del Carrer Torelló en una peça de terra que havia comprat a Pau Vinyes a la zona que es denominava "les vinyes". (Serrallonga. Ob. cit. p-79, Cabana, F, 1994 p- 399-400). Aquesta indústria tenia 42 operaris que feien moure 9 cardes i 2880 fusos moguts per aigua que es va aconseguir amb la construcció d'una resclosa a sota del denominat "malpas" i amb una inversió de 292.800 rals (16.640 ptes). D'aquesta fàbrica en conservem la imatge d'una vista general del 1880 i publicada en un programa de la festa major (Ajuntament de Sant Quirze de Besora, 1995) i corresponia amb una fàbrica de planta rectangular i composta de PB+2p i coberta a dues vessants amb el carener perpendicular a la façana. S'observa que està tancada darrere murs del carrer Torelló i a la planta baixa hi han dues arcades del carcabà. Poc després arribà el germà de Josep, Francesc que actuarà com a majordom de la fàbrica i tindrà residència al carrer de Sant Josep 1, és a dir dins de la mateixa fàbrica. Aquesta fàbrica que abastava el territori de Sant Quirze i entorns va tenir una curta durada ja que va clausurar el 1866. La fàbrica dels Guixà i en concret la figura de Josep va tenir ressò a la població ja que va finançar obres com la portada d'aigua de la Font de la Petja, la pavimentació dels carrers, la construcció de l'hospital, l'escola.... El seu domicili era a la Plaça Major núm. 3. A banda d'aquesta fàbrica del carrer Torelló n'existien altres com la de Joaquim Gros precedent a Guixà i primera instal·lació fabril de Sant Quirze amb 1600 fusos moguts per aigua,, Antoni dot amb 1 batan, , 1 tondosa 1 màquina per netejar (moguts per aigua) que faria al·lusió al molí nou i vinculada a la indústria llanera i Joaquim Gros amb 1600 fusos moguts per aigua. (Serrallonga ob. cit. p-213).

Després de donar de baixa aquesta fàbrica degut a la crisi de la indústria tèxtil cotonera seguida d'una crisi financera, el 1872 trobem una nova societat Tous Guixà y CIA que no era ni més ni menys la SS Tous i Cía. amb 18 cardes i 4380 fusos als locals de Can Guixà, potser a la nau primerenca que hem descrit unes línies més amunt. Els Guixà i el Tous tenien vincles amb els Llanas, empresaris de Manlleu i fortament lligats a importants financers de Barcelona. Val a dir que la família dels Tous era una de les grans famílies Igualadines que es van enriquir fora de la seva ciutat. Així i a tall d'exemple Nicolau Tous i Soler era un conegut filador de Barcelona i el seu fill Nicolau Tous i Miralpeix serà l'home fort de la Maquinista Terrestre i Marítima de Barcelona (DDAA. 1996. Retalls d'història del segle XIX). Consultant les matrícules industrials a l'arxiu històric de Sant Quirze podem veure com es va donant d'alta l'any 1876 Tous Guixà y Cia amb 9 cardes i 6700 fusos, el 1878 es donen de baixa 9 cardes, el 1879, 50 telers, el 1881 9 cardes, 6700 fusos i 100 telers moguts per aigua, el 1884, 6800 fusos, 124 telers i un taller d'ajust i el 1887 només hi ha 2600 fusos i 20 telers. Els altres desapareixen (es dona de baixa part de la fàbrica) . El 1888 es tornen a donar d'alta 5240 fusos i 60 telers que es veuen incrementats el 1889 amb 7840 fusos i 80 telers, el 1891 passen a ser 7290 fusos i 100 telers, el 93 hi ha un augment de 810 fusos que al 1898 arriben a ser un

total de 8100 , 136 telers. El 1903 s'electrifica la fàbrica que continua la seva alta producció en els anys que segueixen a continuació 1904 amb 7824 fusos de filar. 166 telers mecànics. Al 1906 a l'empresa s'hi suma Jeroni Guixa a part Tous i Guixa i Cia el qual representa un 10% de 2662. Aquesta empresa es dona de baixa el 1908 amb 7824 fusos, 106 telers, 1 màquina de parar, serralleria i enllumenat elèctric. Es dona de baixa el 1909 i el 1910 apareix amb el nom de Guixà Bonet i Franch amb 45000 fusos de filar i retòrcer , 90 telers mecànica moguts per la força de l'aigua, 1 màquina de parar, serralleria, electrificació...que el 1911 passa a tenir 6000 fusos de filar i 170 telers mecànics. El 1914 en són 7000 fusos i el 1915 són 7800. El 1919 es dona de baixa Guixà Bonet i Franch amb 9840 fusos de filar 280 de tòrcer, enllumenat per donar pas a Hilaturas Guixà S.A que perdurà fins el 1987. Ara bé a la fàbrica Guixà hi trobem altres empreses com ara el 1909 Antoni Cuadrench amb 276 fusos de filar i retòrcer. Els Cuadrench tenen una curta durada a les instal·lacions de can Guixà ja que el 1912 es donen de baixa. L'aparició d'altres empreses a dins d'un mateix complex fabril era habitual per poder aprofitar les mateixes naus, salt d'aigua etc. (Serrallonga,1998. Ob. cit, AMSQB. Matricules industrials)

A banda els empresaris Guixa van estar vinculats amb l'ajuntament de Sant Quirze finançant obres com l'escorxador o la casilla i les seves fàbriques van protagonitzar algunes revoltes del moviment obrer com ara les queixes de 1860 i 1862 per millorar les condicions salarials molt baixes, l'explotació de dones i nens. El 1869 es documenta una vaga a Can Guixà ja que per una banda els empresaris es senten abandonats de la fidelitat dels treballadors "falta de respeto y subordinación a las autoridades" i per l'altra els treballadors reclamen millores salarials i millors condicions en el treball. El 1906 i 1908 hi torna a haver vagues per recamar millors condicions laborals. el 1908 hi ha un dur enfrontament del proletariat i els encarregats de les fàbriques. La setmana tràgica seguida dels enfrontaments hi van ser constants a la vila de Sant Quirze. L'any 1987 la fàbrica de "hilaturas Guixa. S.A" tancava definitivament davant la crisi del tèxtil i la impossibilitat de competir amb les països asiàtics. Pel que fa a la resclosa i el salt el 1987 l'empresa d'hilaturas Guixa va passar a mans de l'empresa SQUIB S.A que va perdre la concessió per a ordre judicial.

